

Slovenska Šolska Matica.*)

Imamo tri Matice: Slovensko Matico, Šolsko Matico in Socialno Matico.

Slovenska Matica je ravnokar praznovala svojo petdesetletnico. — Socialna Matica zbira prve sile za bodoče delo — Šolska Matica pa nam je predložila te dni knjige svojega XII. leta. — Imamo tudi druge Matice: Glasbena Matica itd., ki vrše važno delo v našem kulturnem življenju — toda kot književna društva moramo imeti pred očmi gorenje tri Matice. Vse tri so važne, vsaka od njih ima svoj delokrog in toliko dela, da bi potrebovale desetkrat toliko sredstev, stokrat toliko sotrudnikov in tisočkrat toliko članov, ako bi hotele izvršiti vse, kar je nam kot kulturnemu narodu potrebno. Kulturne potrebe malega naroda so iste kakor pri velikih narodih — sredstev pa je mnogo manj. Pod temi razmerami trpi delo vseh treh Matic. Priznajmo pa, da izkušajo vse tri izvršiti kolikor je pri danih razmerah mogoče.

Delo treh Matic je razdeljeno. Slovenska Matica goji književnost in vedo — Socialna Matica hoče izdajati moderne popularne, znanstvene spise — Šolski Matici pa pripada naloga skrbeti za knjige, ki jih potrebujejo naša šola in naši vzgojevalci. Zapisal sem vzgojevalci, da ne bo pomote, ko bi rekel učitelji. To polje je obširno in važno. Dokler ni bilo Šolske Matice se je čutilo, da je vrzel v naši kulturi. V 12. letih je Matica podala toliko lepih del, da more danes s ponosom kazati na svojo preteklost.

Naša širša — tudi napredna in inteligentna — javnost gre rada brezbrizno mimo takih stvari, ki jih pri drugih narodih smatrajo za svoj ponos. Tako tudi v naši Šolski Matici dela le nekaj agilnih mož, nekaj profesorjev in učiteljev. Povejmo takoj, da je zadnjih razmeroma mnogo več — in da naši profesorji tudi tu kažejo nekako svoje vzvišeno stališče in mislijo menda, da jih slovenska šola ne briga. Ako bo kulturni zgodovinar čez pol stoletja pregledoval naše delo sedanje dobe — bi pač moral marljivemu učiteljskemu stanu priznati veliko važnost v delu za napredek — ne le v šoli, tudi v javnosti in v publicistiki — dočim bo slovenski profesorjski stan z malimi izjemami lahko zamočal. To je bridka resnica, ki bi jo bilo treba povedati enkrat na vsa usta.

Učiteljstvo si je torej z nekaterimi profesorji osnovalo Šolsko Matico in učiteljstvo jo tudi vzdržuje. S tem skrbi za kulturni zavod — ki ga drugod podpirajo vlade z bogatimi denarji. (Čehi imajo podobno društvo v »Dedictvi Komenškého« — tam so združeni učitelji in profesorji, dasi imajo vsak zase zopet svojo stanovsko in kulturno organizacijo). Kakor večina naših kulturnih zavodov, mora tudi Šolska Matica kriti svoje stroške iz članarine. Podpor ni deležna.

Reklo se bo: naravno, to so šolske knjige, kdo bi se na to naročil... In vendar je izšlo v Matici nekaj del, ki so splošne važnosti — šola in vzgoja ni samo stvar države in učiteljstva — ampak tudi staršev in rodovine — zato je treba, da se skupni vzgojevalci poznajo. Tako zasluži Šolska Matica pozornost naše širše javnosti, ki bi morala blagohotno podpirati nje delo.

Letošnje knjige so nastopne: **Pedagoški Letopis (XII. zvezek)** prinaša: Pedagoško slovstvo. — Razprave in Poročila. — Med prvimi je spis Ant. Kržiča o verouku, ki daje dober pregled o učnih pomočkih za ta predmet. Jako zanimiv je spis Jos. Brinarja: Spisi za mladino. Spis podaja pregled naših najboljših mladinskih spisov s primerno oceno. Iz njega se vidi, kaj imamo in česa nimamo. Manjka nam še lepih ilustriranih pravljič, dobrih prevodov iz svetovne mladinske literature — domača žetev je za sedaj srednje vrste. Kar je dobrega, bo ohranilo stalno vrednost. Pregled je informativen in bo vsem dobro služil.

V »Zemljepisu« podaja prof. M. Pirca pregled glavnih del od leta 1903., ko je prof. Orožen podal pregled iz prejšnjih let. — Schmoranzler nam razlaga nova pota v **Prostoročnem risanju**. Med razpravami so imela biti letos natisnjena predavanja, ki so jih imeli predavatelji

* Opozarjamo na članek »Slovenska Šolska Matica«, ki ga objavlja današnji list. — Glede letošnjih knjig moramo opomniti, da jim je dala Učiteljska tiskarna res elegantno opremo. Čast ji! Ured.

* Ker nečemo nikomur delati krivice, opozarjamo na članek iz srednješolskih krogov, ki ga objavljamo tudi v današnjem listu. Uredn.

* O tem bomo o priliki posebe govorili. Uredn.

na počitniškem tečaju v Ljubljani. Ta predavanja so žela občo pohvalo, žal, da so morala za sedaj izostati — pridejo drugič na vrsto. Zato prinaša Letopis le eno razpravo prof. Osvalda: **Pedagoško in psihološko izobraževanje bodočih učiteljev**. Lepa razprava, ki smo jo slišali na skupščini Šolske Matice. Ima polno lepih misli, citatov in umestnih predlogov.

Poročilo nam kaže marljivo delo »Slovenske Šolske Matice«, ki kaže, koliko je med delavci dobre volje in koliko lepih načrtov se razbije — zaradi naših slabih gnotnih razmer.

Domoznanski pouk v ljudski šoli (po načrtih moderne pedagogike, sestavila Eliza Kukovčeva) nam kaže jako važen pouk v današnji ljudski šoli. Da, smelo rečemo, da bi bil tak pouk celo za odrasle. Saj danes povsod govore o »politiški vzgoji«. Država, oziroma družba se čim dalje bolj modernizira — torej morajo državljani poznati ustroj države, posebno pa domače dežele. Šele potem razumejo — zakaj volijo in kako volijo. Tu najdemo popis n. pr. občinske seje, župana na njegovem uradnem opravilu, pouk o domovinski pravici, popis okrajev, okrožij itd. Do danes je bil ta pouk dovolj zanemarjen: naloga šole je vzgajati ljudi za družbo, vzgajati državljane — ta knjiga nam podaja navodila za ljudsko šolo in bo vsem dober pripomoček.

Didaktika (prof. Fr. Hauptmann) prinaša posebno ukoslovje prirodnega pouka.

Jako porabna bo priročna knjiga **»Flora slovenskih dežel«**. (Poljudno-znanstvena knjižnica, sestavil Julij Glavački, uredil dr. L. Poljanec). Knjižica nosi podnaslov: »Ključ za določevanje cvetnic in praprotnic po slov. deželah«. Ta knjiga bo izborna služila za botaniziranje. Mala oblika je jako primerna in bo pomagala profesorjem in učencem pri določevanju rastlin. Knjiga, ki smo jo že dolgo pogrešali.

To so torej knjige »Slovenske Šolske Matice«. Lep dar za mal denar! — Dokaz marljivega dela! Knjige same govore bolj nego naše besede. Oglejte si jih in boste nam priznali, da nismo hvalili brez vzroka. Preglejte račune v »Letopisu« in boste videli, da so bile tudi naše uvodne besede na mestu. Dr. I. L.

Srednješolski profesorji in »Popotnik«.

(Iz srednješolskih krogov.)

Ljubljanski dnevnik »Dan« je v svojem poročilu o lanskem »Popotniku« pisal med drugim sledeče: »...dočim naši srednješolski profesorji mislijo, da je pedagoška revija za nas nepotrebna. Le redko srečamo ime kakega profesorja — in med naročniki so le — trije. Gimnazije menda sploh niso nanj naročene.«

To je zopet eno tistih pavšalnih sumničenj, kakor so pri nas žalibog jako v navadi. Posebno učiteljem, tako ljudskošolskim kakor srednješolskim, radi marsikaj očitajo. Vsak, ki je kdaj hodil v šolo in imel kako neprijetnost v šoli, bodisi zaradi lastne ali učiteljeve krivde, se hoče s podobnimi nedokazanimi splošnimi očitaji maščevati nad celim učiteljskim stanom, ki pač ima v svojih vrstah dobre in slabe učitelje, med svojimi učenci pa tudi dobre in slabe.

Dokazal »Dan« svoje trditve ni in je tudi ne more. Ker pa se »Dan« tiska v »Učiteljski Tiskarni« in torej neinformirana javnost misli, da je svoje informacije dobil od odločilnih učiteljskih krogov, jaz tega ne mslim! — Je nadalje »Učiteljski Tovariš« v 5. letošnji številki od 31. januarja t. l. ponatisnil dotično notico neizpremenjeno, zato se mi zdi potrebno, zavrniti ono neopravičeno očitaje. Pravzaprav bi bilo v to poklicano uredništvo in upravnništvo »Popotnika«, ki bi tudi lahko podala neovrgljive podatke.

Pregledal sem seznam važnejših »Popotnikovih« člankov od leta 1883 do 1913, ki ga je sestavil Fr. Kocbek v proslavo tridesetletnice uredniškega poslovanja šolskega ravnatelja M. J. Nerata in objavil v zadnji številki lanskega »Popotnika«. Izmed circa 700 z imenom podpisanih člankov so spisali srednješolski profesorji, ravnatelji in nadzorniki: dr. Fr. Ilešič 30, dr. Jos. Tomišek 27, J. Koprivnik 22, H. Schreiner 14, L. Lavtar in dr. K. Ozvald po 9, dr. J. Bezjak in Fr. Breznik po 8, V. Bežek 7, F. Vajda 6, dr. J. Pajek in dr. J. Kržan po 5 člankov, F. Hauptman, dr. V. Korun in M. Pirnat po 3 članke, Fr. Hubad, Fr. Jerovšek, Fr. Orožen in A. Štritof po 2 članka, I. Fon, Janko Košan, J. Kožuh, Fr. Levec, Jos. Wester in Jak. Zupančič po 1 članek. To je 25 sotrudnikov

in 173, približno četrtnina člankov iz srednješolskih vrst. Ako se pomisli, da vsak človek, torej tudi vsak profesor ni enako sposoben za pisateljsko delo, se mora priznati, da so sloven. profesorji kot sotrudniki pri »Popotniku« precej zastopani.

Vrhutega so profesorji marljivi sotrudniki pri »Slovenski Matici« — predsednik in 17 odbornikov je profesorjev — pri »Slovenski Šolski Matici« — izmed 44 knjig so jih 19 popolnoma spisali profesorji, sodelovali pa so tudi pri drugih, zlasti pri »Pedagoškem Letopisu«, tudi v odboru so zastopani. Profesorji so uredniki »Ljubljanskega Zvona«, »Slovana«, »Planinskega vestnika«, »Časopisa za zgodovino in narodopisje«, soredniki in sotrudniki so pri »Vedi«, »Carnioli«, »Naših Zapiskih« itd. Končno sodelujejo srednješolski profesorji pri »Nastavnem Vestniku«, ki je skupno glasilo hrvaških in slovenskih profesorjev, izdajajo razprave v letnih izvestjih srednjih šol ter pišejo učne knjige za srednje šole, kar tudi ni malenkost; saj je za celo gimnazijo in realko treba kakih 80 učnih knjig, torej bi povprečno vsak tretji slovenski profesor moral spisati eno učno knjigo. »Dijaški Almanah« za leto 1908/9 v članku »Srednje šole« zvrta krivdo za to, da nimamo slovenskih srednjih šol, na naše profesorje, »ki v svoji nečuvnosti indolenci niso našli časa, da bi nam oskrbeli slovenskih učnih knjig.« To se je pisalo v istem času, ko je »Društvo slovenskih profesorjev« že z vso energijo delalo za spisanje učnih knjig. Nemških profesorjev v Avstriji je na tisoče, vendar so kakih 50 let rabili skoro izključno in deloma še zdaj rabijo matematične učne knjige našega rojaka Močnika. Slovenskih juristov je bilo na univerzi vedno več ko filozofov, v naši književnosti se sliši o njih veliko manj ko o profesorjih, a nikdar še nismo slišali javne pritožbe, da so premalo delavni, slovenskim profesorjem pa se večkrat očita lenoba. Da se s tem otežkoči vzgojno delo profesorjev, je jasno.

Koliko je profesorjev naročnikov »Popotnika«, mi seveda ni znano. Gotovo jih je več ko trije. Pisec teh vrst se je naročil na »Popotnika« že kot filozof v drugem letu vseučiliških študij in ve pozitivno za celo vrsto profesorjev, ki so tudi naročeni nanj. Da niso vsi naročeni nanj, obžalujem ravno tako odkritosrčno kakor pisec dotične notice v »Dnevnu«. Od srednjih šol imajo »Popotnika«, kakor se vidi iz letnih izvestij, obe ljubljanski, novomeška in goriska gimnazija, idrijska realka in ljubljanski dekliški licej. Pogrešamo ga na gimnaziji v Kranju, Št. Vidu in na slovenskoneških razredih v Celju, kjer odločujejo slovenski profesorji, ter na mariborski gimnaziji in ljubljanski realki, kjer pa so slovenski profesorji v manjšini.

Razentega je mnogo profesorjev naročenih na mnogo drugih slovenskih listov in publikacij. Statistika v lanskem »Letopisu Matice Slovenske« izkazuje 186 profesorjev med člani, tako častno menda ni noben drug stan zastopan, pri »Slovenski Šolski Matici« je nad 100 profesorjev. Kje pa so naši odvetniki, notarji, zdravniki, inžinerji, trgovci in imoviti podjetniki, ki bi tudi morali podpirati naše kulturne ustanove?

Drugod so imoviti stanovi požrtvovalnejši. »Društvo hrvaških profesorjev«, ki je izrečno stanovsko društvo, ima 55 ustanovnikov, med temi 1 nadškofa, 3 škofo, 6 kanonikov, 9 veleposestnikov, 6 občin, 3 industrijalce, 2 odvetnika, trgovce, uradnike in celo enega peka, ki vsi spoznavajo in priznavajo važnost tega stanovskega društva za narodno prosveto. O ustanovnikih »Matice Hrvaške« niti ne govorim. Pri nas pa morajo ravno učitelji, profesorji in mali uradniki — velikih niti nimamo — nositi večino narodnega davka za naše kulturne institucije. Ako pa niso vsi profesorji povsod zraven, se jim takoj očita indolencia in brezbriznost.

Ne trdim, da ni zanikržejev med profesorji — v katerem stanu pa jih ni? — toda krivično je pavšalno sumničenje in napadanje celega stanu brez stvarne podlage. Zato sem v obrambo napisal te vrstice.

Vsem dobrim.

Mladinski spis. **Jožef Ribičič.**

Trije spisi. Povest o veliki boleti, zaničevanju in obupu; pesem hrepenenja, velika in neskončno lepa, kot je lepo hrepenenje samo in velika drama vsega življenja: njegovega postanka, njegovih strasti in radosti in veličastnega konca, vrednega veličastnega življenja. — Pride pa mož, skozi zlate očali hoče videti v delu svojo lastno temo, velika je njegova duša — njen prestol je kopito — in mesarska njegova poštena pohvala. — Odprite srce,

videli boste odsev lastnega hrepenenja, in vaša sodba bo drugačna.

Povest o dečku, ki gre prosit Jezuščka, da bi mu odvzel grbo. Po molitvi olajšan odide, Solnce pošlje svoje prve žarke. Poigrajo se žarki in ga poljubijo. Ko se obrne, zagleda veliko senco in svojo grbo — veliko in ostro začrtano. Pastir razume njegovo bol, s seboj ga odvede k stvarer, ki ne poznajo zaničevanja in sovrastva.

Za tem pride spis, eden najlepših naše literature sploh. Kakor je prišel Ivan Cankar s Kurentom in s Krizantemo na vrhunec, tako stopa s tem spisom pisatelj v svet kot umetnik.

Mate cigan, najdenček, ni poznal svoje matere nikoli. Hodi v gozd in posluša pogovor drevesnih vrhov, vetra in ptičkov. Razume jezik hrepenenja, ki žene tudi njega tja daleč čez gore in čez morje za mamico zlato. Domov pride. Zunaj tema in nevihta. Hu, kako buči vihar, uničiti hoče njegovo mater.

Napade ga mrzlica; pomiri se šele, ko potihne nevihta. Glas gre skozi noč, tih in proseč kakor molitev, njega vabi... Poljubi krušno mater in gre. Glas ga vodi čez trate in polja v gozd — med brate. Goslar postane. Na gospodovo povabilo gre v gledališče igrat neznane pesmi — do srca segajoče: 1. Vesela je pesem o ciganskem življenju. 2. Stara krušna mati čaka vrnitev svojega ljubljenca. 3. Mate išče svojo mamico.

Najlepše, kar se je rodilo v pesnikovi duši, je vtil v te pesmi, v gozdno idilo in v bučenje viharja. Vanje so vliata najgloblja čustva, ki pretresajo srca človeška: veselje, hvaležnost, ljubezen in hrepenenje. Odprta je knjiga, zopet in zopet prebiram... in če nima kdo mamice, če je ni nikdar imel, k meni naj stopi — jokala bova oba!

Tretji spis je tudi prekrasen — alegorija dušnih sil in strasti. Razumljiv ni otrokom v nežni dobi mladosti, če ni obširno obrazložen. Ilustracije bi podprle razumevanje, škoda, da so v prepričnem številu; nekaj je lepih, nekaj manj lepih. Ako je prvi spis primeren mladini do desetih let, drugi do dvajsetih, je tretji namenjen mladeničem do tridesetih let. Če ne bo kdo našel v spisu, česar išče — mnogo odstotkov je takih — naj pomisli, da so na svetu tudi drugi ljudje, in tem je posvečena pričujoča knjiga. I. Grbec.

Smrtna obsodba Jezusa Kristusa.

V Caserti v Italiji so našli v neki kapeli ploščo, na kateri je baje ohranjeno v stari hebrejščini prvotno izvorno besedilo sodbe rimskega skrbnika Poncija Pilata zoper moža, ki je v resnici nastopil proti bogatinom in pobožnim hinavcem svoje dobe. Posebna komisija pariške družbe umetnosti je prevedla besedilo sodbe takole:

Sodba,

izrečena od Poncija Pilata, skrbnika Spodnje Galileje, izrekajoča krizanje

Jezusa Nazareškega.

V sedemnajstem letu vladanja cesarja Tiberija in petindvajseti dan meseca marca v svetem mestu Jeruzalemu, ko sta bila Ananija in Kajfa duhovna in velika duhovna božja.

Poncij Pilat, skrbnik Spodnje Galileje, obsodi s Paetonovega prestola Jezusa Nazareškega v smrt na križu med dvema razbojnikoma, ker izrekajo velika in splošno znana pričevanja ljudstva:

1. Jezus je zavodnik,
2. Jezus je hujskač,
3. Jezus je sovražen postav,
4. Jezus se po krivem imenuje sinu božjega,
5. Jezus se pokrivem imenuje kralja izraelskega,
6. Jezus je vstopil v tempelj, spremljan od množice, noseče palme v rokah; ukazuje prvemu centurionu Kviriliju Korneliju, da ga povede na morišče, da prepove vsem siromakom in bogatinom oviranje usmrtitve Jezusove; priče, ki so podpisale obsodbo zoper Jezusa, so:

1. Daniel Robani, farizej,
 2. Janez Carababel,
 3. Rafael Robani,
 4. Kaper, pismar;
- Jezus bo odpeljan iz jeruzalemskega mesta skozi vrata Serena. (Poleg tega besedila stoji opazka:.) Enake plošče so bile odposlane vsem rodovom.

Vprašanje je, ali je plošča z obsodbo Jezusa Kristusa zgodovinsko resnična, ali je potvora iz poznejših dob. Zanimiva je motivacija obsodbe.

Ali pa bi se Kristusu dandanašnji čas bolje godilo, ako bi nastopil zoper bogatine in pobožne farizeje naše dobe?

Na to vprašanje se glasi odgovor: Ne!

Slovenska Šolska Matica.

(Malo kritike in nasvetov.)

Ne vem, če se je kdo bolj nego jaz razveselil ustanovitve Slovenske Šolske Matice. Doslej smo se morali vedno zatekati k tuji pedagoški literaturi, ker svoje domače res nismo imeli. A sedaj naj dobivamo vse to doma, redno vsako leto, za cen denar! Zato ne moremo dovolj hvaležni biti prezasluznemu gospodu ravnatelju Schreinerju, ki nam je ustanovil to prekornost podjetje. In če Vaših zaslug na merodajnih mestih počejte uvideti, bodite prepričani, gospod ravnatelj, slovensko učiteljstvo Vam jih v polni meri priznava.

Ker pa je vsakemu dobremu podjetju koristna izpopolnitev, zato mi naj bodo dovoljene sledeče pripombe:

1. **Publikacije.** Ne vem, ali ima odbor kakšen smotreni književni program, program namreč, ki bi mu kazal že za več let naprej pot, ki jo hoče hoditi, da čim prej povzdigne slovensko šolstvo. Dozdeva se mi, da Matica objavlja stvari, ki ji slučajno pridejo pod roko. Takšen vtisk so napravila name poročila o odborovih sejah: a tudi dejstvo, da nam Matica ponuja v nekaterih letih več znanstvenih kakor pedagoških knjig, da sklepate na to. Ko bo Matica dovršila izdajo najpotrebnejših knjig za učitelje, potem bomo hvaležni sprejemali tudi te vrste knjige.

Za sedaj pa najbolj rabimo dobre metodike in pa realne knjižnice, to je zbirke učne snovi za ljudsko šolo.

Matica izdaja že 11 let svoje publikacije. V teh 11 letih nam je podarila le dve metodiki, tretja pa je prispela do 3. šolskega leta. V tem oziru bi želeli pospešenih korakov. Osebito o risanju nam je zaradi novih popolnoma predelanih učnih načrtov treba takšnega vodila. Zmognega strokovnjaka, ki se lahko z njim ponašamo, pa tudi imamo, in to je g. profesor Schmorranzer.

V realni knjižnici bi se naj v prvi vrsti oziralo na predmete, katerih spisi v slovenski javnosti niso tako lahko dobiti. Čudil sem se tedaj, da je Matica začela z izdajo zgodovinske učne snovi, ko se Staretova zgodovina dobi na vsaki šoli.

Bolj so nam sedaj potrebne knjige z zemljepisno in prirodopisno snovjo. Prav umestno je odbornik g. ravnatelj Bežek že na občnem zboru leta 1910. omenil, da se naj pospeši izdaja učne snovi in da je sedaj najbolj nujno zemljepisje. V poročilu za leto 1907 pa se bere: za leto 1908. se nam ponuja prirodopisna ali prirodoslovna učna snov, za leto 1909. pa zemljepisna snov. A danes se nismo dobili ne te, ne one. Iz prirodopisa imamo sicer lepe Erjavčeve knjige, a niso nam tako lahko pristopne; za prirodoslovje nam za prvo silo zadostuje Schreinerjeva »Fizika«.

Kakor čitamo v lanskem letnem poročilu, nas hoče Matica letos obdariti z botaniko ravn. Julija Glowackega, ki bo obsegala do 30 tiskanih pol (3-4 zvezke). Vesel sem te knjige, ker se pečam že več let z botaniko, a tako potrebna nam za sedaj ni, kakor zgoraj omenjene in še mnogo drugih knjig. V silo nam rabi Cilenski, kdor pa hoče kaj boljšega, naj si omisli najnovejšo delo: Macher, Botanika za višje razrede srednjih šol. (4.50 K).

Toliko o književnem programu.

2. **Denarna zadeva.** Matica je navezana skoraj izključno na članarino svojih udov. Redka so darila posojilnic, večjih ustanov in volil pa do sedaj še ni. Da ima Matica večje dohodke, bi izvrševala tem hitreje in popolneje svoj književni program. Ker pa jih ni, zato mora biti na vseh koncih in krajih varčna.

Matica plačuje svojim pisateljem po 40 K od tiskane pole in po 15 do 30 K pa urednikom. Ker pa ima vsaka knjiga po po 1 do 2 urednika, presega honorar urednikom onega pisateljem. Res je, da več oči več vidi in dobro je za nas, da dobimo dcvršene knjige v roke. A večina pisateljev nam jamči že s svojo inteligenco, da njih delo ne bo rabilo posebnega urednika, še manj pa dveh. Naj bi se rajši povišal honorar pisateljem, a jezikovne in stvarne korekture, ki jih je zakrivil pisatelj sam, naj se izvrše na pisateljev račun. Tako dela tudi bogata Mohorjeva družba, ki že po svojih pravilih odteguje pisateljem za spise, ki jim je treba pred natiskom še poprave ali olike v besedi, pri vsaki poli po 4 do 8 K.

Matica je do sedaj izdala 25 knjig, ki so rabile 38 urednikov!

Tudi iz prejšnjih letnikov bi lahko Matica imela več dohodkov. Mladim učiteljem je treba izpopolniti Maticne knjige. A Matica je posameznim zvezkom nastavila previsoko ceno. Določba, da se oddajajo stalnim članom tudi prejšnji celotni letniki za navadno letnino 4 K in da dobe člani posamezne prejšnje knjige in snopiče za polovico prodajalne cene, ta določba bo menda malo komu znana.

Glede cene naj še opomnim, da je tudi nesorazmerna. Lauterjeve metodike 1. snopič obsega skoraj 8 pol (7 in pol) in mu je nastavljena prodajalna cena 2 K 50 vin. Drugi in tretji snopič obsegata le po 4 tiskane pole, a cena jim je ista. V tem oziru bo tudi treba malo več doslednosti.

3. **Poverjenišvo.** Poverjeniki so duša vsakega društva; oni so podobni vodi na mlinu. Ako zaostane njih delo, nastopi tudi suša v društveni blagajni. Zato bi se naj poverjeniški posel dobro organiziral in naj bi se izbirale za poverjenike osebe, ki jim je procvit društva res pri srcu. Vsak poverjenik bi moral biti odgovoren, da doseže vsaj 75% učiteljstva v njemu izročnem poverjeniškem okolišu. Zato bi nujno predlagal, naj se zraven sedanjega skupnega števila pristavi tudi števila v odstotkih. Na pr. 67 = 80%. To bi marsikaterga poverjenika vzpodbudilo k marljivejšemu delu. Ako pa pade število pod 50%, naj se navede vzrok tako majhnega uspeha.

Jako slabo izpričevalo o poverjeniški marljivosti pa si da oni poverjenik, ki niti sam ni ud Matice. Tudi teh je več, a njih imena za sedaj zamolčim. Tak poverjenik si pač ni svest prevzete dolžnosti. Kako more tak poverjenik svoje tovariše in tovarišice vnmati in navduševati za stvar, ki jo sam zametuje in prezira. S takšnim poverjenikom bi naj Matica napravila kratak proces: učiteljsko društvo naj predlaga drugega, marljivejšega.

Tudi jaz sem poverjenik. Vem, kako težko je pri sedanji mizeriji pridobiti večino učiteljstva k Matici. A če podrezaš in poprosiš z dopisnico po dva do trikrat, nazadnje vendar dosežeš svoj namen. Vedi, da marsikateri tvojo prvo opozoritev prezre, vede ali nevede.

4. **Čas razpošiljatve.** Matica nam objavlja svoje publikacije navadno že pred Božičem. Čuditi se tedaj moramo, da odbor vabi še sredi februarja k pristopu, ker se bo imenik začel prihodnji teden tiskati. S takšnim zavlačevanjem se otežuje poverjeniški posel pri redno plačujočih udih. Tudi tukaj je treba redu. Boljše nič obljublja, a gotovo dati!

5. **Izpodbuda.** Od vas, dragi tovariši, je odvisno, da se naše edino pedagoško društvo lepo razvija. Pristopajte polnoštevno in pridobivajte tudi druge interese za naše podjetje. Osebito vsaka šola bi morala hraniti v učiteljski biblioteki po en izvod vsake knjige za poznejše učiteljstvo. Na delo tedaj!

J. K.

Moje prvo službovanje.

Govoril na učiteljskem večeru dne 1. marca 1913 v Narodnem domu v Ljubljani Fran Črnagoj.

Nekdaj smo imeli tu v beli Ljubljani redno učiteljske zabavne večere. Ob tistih večerih se je shajalo skoro vse ljubljansko učiteljstvo, moško in žensko, in vsak član je imel dolžnost, da je prinesel s seboj, če že nič drugega, vsaj zvrhano mero dobre volje za smeh. Kdor pa je mogel, je prinesel s seboj tudi pisano razpravo, smešno ali resno, da jo je podal svojim tovarišem, ki so jo vzeli za dobro, ne da bi jo dejali na preveč kritično rešeto.

Vsi smo bili dobre volje — in zakaj tudi ne? Mladi smo bili — pa smo se radi smejali pa radi kaj prešernega skovali, saj nam je bila le malenkost, da smo napravili iz drobnega komarja bujno sliko debelega slona.

Pa tisti časi so minili! V delu smo se ubili, ubili osebito v onem postranskem delu, ki ga naklada vsakteremu izmed na skrb za ljubi kruh — skrb za obstanek. Pa še nekaj je: Razdvojeni smo — in nikogar ni, ki bi nas družil, nikogar, ki bi nam privoščil veselo uro!

V tistih dneh so bili celo nadzorniki tisti, ki so nas navduševali za slogo in so nas animirali za učiteljske večere in so se tistih večerov tudi vedno udeleževali pa se z nami veselimi sami radovali — prav kakor da so sami tudi ljudje!

In danes? — Nikogar ni, ki bi nas v težkih dneh dvigal! Skoraj se zdi, da se naše potrtosti vesele tisti, ki bi nas morali dvigati!

Ali je tedaj čudo, če je odbežal ves humor? Ali je čudo zato, da se vrši naš prvi letošnji učiteljski sestanek šele ob koncu zime in še to le na željo vas — mladih tovarišev?

V vas vse vre in kipi — vi bi prevrčali danes gore, in zato bi bilo bolj na mestu, da nastopite vi, da nas zabavate.

Zabave tedaj od nas ne morete zahtevati in je tudi ne pričakujete. Mi vam moremo dati le resnosti!

Zato mi je bilo težko, ko sem izbiral tvarino, o kateri naj bi danes govoril, da naj zadostim pouku in zabavi. In zdelo se mi je najprimernejše, če si pokličem v spomin prvi dve leti svojega učiteljstva, ko sem služboval pri Sv. Gregorju nad Sodražico. Prvo službovanje ostane vsakomur najbolj živo v spominu, ker v njem se šele pravzaprav izvrši preobrazba iz učiteljskega kandidata v pravega učitelja.

»Rekrutenabteilung« je to, ki jo mora vsak učitelj predelati, eden z večjimi, drugi z manjšimi težavami — na enorazrednicah, celo brez vsakega svetovalca, ki bi dobrodošel pa če bi bil to še tako siten korporal.

Naj podam tedaj tudi jaz svoje rekrutno izvežbanje — bolj sliko svojega prvega šolskega življenja. Ako odpade kako dobro zrno za vas, mlade tovariše, sem dosegel svoj namen.

Letos bo minilo 28 let, kar sem bil zapustil ljubljansko učiteljske. Praznih rok — praznih žepov sem stopal na svoje prvo službovanje k Sv. Gregorju, pa sem bil vendar toliko bogatejši kakor danes, ker je bila moja takrat še vsa mladost. Kaj me je skrbela takrat bodočnost, kaj pouk v šoli in kaj nadzornik! To vse so mi bile reči, ki so me skrbele presneto malo — saj lepa bodočnost mi je bila zagotovljena, ker 1. sem imel v žepu dekret, da sem res od nog do glave učitelj, v šolskih postavah po § 55., ki me bo zvesto varoval gmotnih skrbi; 2. sem imel za pouk v šoli skrbno spisane preparacije iz ljubljanske vadnice, ki mi zagurajo v šoli uspeh in 3. nadzornik — da, no! — nadzornik mi je bil pa še najbolj zasiguran. Ta mi prav gotovo ne odide, in bal se ga pa tudi nisem prav nič, ker sem bil mlad fant in kot tak se še hujših stvari nisem ustrašil, nikar pa nadzornika. Sploh pa so bili nadzorniki tistih dni taki, da se ni od nobenega šlišalo, da bi bil kateri kakega učitelja živega požrl. Vrhutega sem si pa mislil, da bo nadzornik v meni takoj spoznal bistro glavico, in bo še občudoval moje uspehe v šoli, zato mi pa strahu res ni treba imeti pred njim!

Pa sem tedaj s pogumom nastopil svojo prvo službo na »Slemenih«. Kakor kak velik sem se oprjel pouka. Najmanj uro pred poukom sem že sedel v šolski sobi pa prebiral hospitacijske slike za tisti dan. Uporabljal sem vestno vseh pet formalnih stopenj, uporabljal koncentracijo in vse fineze izličkane učne slike in tako sem vozil z vsem ognjem ves prvi kvartal in na nadzornika prav nič mislil.

Ob sklepu kvartala pa sem z grozo zapazil, da ne pridem nikamor naprej in da še tisto ubogo malo, kar sem vzel čitanja, računanja in pisanja, kaže sumljivo slabe uspehe. Takrat se mi je v sanjah prvič prikazal strogi nadzornik, in ko sem se prebudil, sem si otiral težke potne srage s čela...

Odtedaj pa mi je nadzornik vedno češče stopal pred oči, gredo me je vedno bolj, kaj bo z uspehi, in vedno bolj sem začel iskati pri pouku pravega pota.

Kaj morda ni bil pot, ki so mi ga nakazali v pripravnici, pravi pot? O da — to je bil pravi pot za ljubljansko vadnico, ne pa za vaško enorazrednico. Ta se namreč od vadnice v marsičem precej razlikuje!

V vaški enorazrednici je treba računati s tem, da so klopi prenapolnjene, da so med učenci mnogokrat tudi slabiči, ali celo idioti in da je zaradi vremenskih in drugih neprilik učilnica čestokrat prazna.

Zavedel sem se tedaj tudi jaz, da so učne slike z vadnice tako nebeško vzorne, da morejo meni ubogemu zemljanu služiti le kot nekaj nedosegljiv višek popolnosti, ki si ga pa privoščim le o svetih časih in na drugih učnih mestih.

Ravno o pravem času sem se še tega zavedel, da sem se obvaroval pred popolnim polomom. Odslej sem se ogibal vseh nebitvenih fines in sem se vrgel edino na praktično stran pouka. Čitali smo, računali, pisali in peli — pa še peli, pisali, računali in čitali — in kmalo se mi ni bilo več bati nadzornika, ker vedel sem jaz, da gre vse kakor po maslu in vedeli so to tudi ljudje.

Ni bilo namreč redkokrat, da sem imel kmetiškega nadzornika v šoli. Sam sem vabil ljudi — to se pravi le može, da ne bo kakih sumničen! — da pridejo k meni v šolo — kdor in kadar kdo hoče. Dandanes imamo na vratih tablico: Med poukom prepovedan vstop. Seveda, to je uzorno in v velikih mestih gotovo primerno, ker tu bi znal res vsak hip kdo nadlegovati učitelja.

Drugače je to na kmetih. Delaven vaščan pride v šolo takrat, kadar ga pot mimo prinese in še takrat nerad. On ne gleda na uro, ki je največkrat nima — in ako ga zapodim takrat, ko je ravno tu,

četudi med poukom, ga k meni nikdar več ne bo, če ga še tako vabim.

Tedaj, jaz sem vabil ljudi, vabil kar naravnost, da prisostvujejo pouku. Imel sem tu namen, da naj se starši sami prepričajo o mojem delu, pa tudi o mojem trpljenju v šoli. Da bi me bili pri pouku ženirali? I — kako neki! Če sem imel prenesti nadzornikovo kritiko, bom prenesel tudi kritiko preprostega vaškega moža.

Pa sem storil prav! Ljudje vse fare so nakrat znali, kako sem »golant pa priden, pa fejš, pa prijazen, pa kako da otroci znajo.« In veseli so bili mene Slemenici in jaz Slemencev.

Kako smo se razumeli, naj pokaže to-le: Ne ena svatba ni smela miniti brez mene. Pa sem se tudi vsake udeležil. In zakaj tudi ne? Saj sem imel takrat najlepšo priliko, da izpregovorim besedo s tem in onim, šaljivo in resno.

In izpregovoril sem marsikatero! Pel sem z njimi in plesal in pil... o ne, pil pa ne! Pel sem z njimi veliko, plesal prav malo — najraje z ženskami v kanonični starosti (znal sem namreč plesati le prav slabo!), pil pa nisem skoraj nič.

Takrat ni bilo sicer abstinenčnega gibanja, a jaz sem bil vendar zapisan v družbo treznosti, četudi le sam pri sebi, to pa zato, ker mi za vino res ni ostajalo prav nič denarja. Pa sem si mislil: »Če ga za svoje denarje ne moreš piti, za druge ga tudi ne boš!« In tako sem storil! Na vsaki svatbi sem torej bil, a pil nisem skoraj nič — in vse leto pač nisem popil 5 l vina v kljub temu, da so mi ga usiljevali od vseh strani.

In mislim, da sem storil prav, ker četudi so mi ga nudili iz dobre volje, vendar bi mi ga bil znal kdo pozneje oponašati ali pa celo s prstom kazati name, ako bi se bil upijalil. Takrat pa bi bil izgubil kakor kafra ves ugled, ki sem si ga bil pridobil doslej z marljivostjo.

»Ländlich — sittlich!« Zato se pa nisem prav nič zgražal in nisem kričal, ko se odpro v prvem letu mojega službovanja sredi zime nekoč ob 2. uri popoldne vrata učilnice in noter prikolovrati — kdo? — godec Burc z Gašpinovega, pa meni in učencem v veselje raztegne svoj meh, da je dajal glasu, kar je moglo iz njega!

Nisem se namreč odzval vabilu na svatbo takoj opoldne, ker sem imel pouk tudi popoldne. Po mnenju Slemencev bi bil pa moral otroke takoj, ko pridejo v šolo, zapoditi domov. Zato so poslali pome vaško »regimentmuziko«.

Lahko bi bil jaz zarentačil in vrgel usiljivega kapelnika po vseh paragrafih skozi vrata pa ga še naznanil okr. šolskemu svetu zaradi žalitve urada — kaj ne! Pa čemu neki? On je vendar hotel meni dobro in je napravil učencem velikansko veselje, kar je kazal presrčni smeh navzočih otrok.

»Napoj smeje, napoj renče« sem se upiral sirenskimi glasovom plemenitizacije, a glasnik tiste se je umaknil iz šolske sobe šele, ko sem mu s sveto besedo za-trdil, da spustim otroke že čez čert ure domov, sam pa pridem takoj tja — kar sem tudi res storil.

No, pa ne mislite, da je bil greh velik, četudi bi utegnil biti kdo v današnjih dneh zaradi enakega že obešen. Zaradi snežnih zametov je bilo namreč v šoli samo kakih 12 otrok namesto 60, in se res ni izplačalo biti zaradi teh v šoli, kakor mi je za-trjeval omenjeni Burc, ki je imel sploh prav praktične pojme.

Resno bi pa svaril vas, mlade tovariše, da si kdo drzne kaj takega v današnjih dneh! Niso več taki časi, kot so bili nekdanj. Ako je bil v tistih dneh učitelj na svojem mestu in je dosegal v šoli uspehe, kakršni so bili razmeram primerni, si je lahko dovolil kaj takega, kakor sem vam ravno povedal. Dandanes pa ne sme storiti kaj enakega tudi najboljši učitelj, ker preže nanj od vseh strani volčje, kdaj ga raztrgajo.

Takratne razmere so bile lepše kot danes. Prosto smo se gibali, prosto se šaljili in uganili marsikatero, ne da se nam je bilo bati, da jo ponese kdo takoj gorko na nos komu, ki nam tudi takoj hiti zaviti vrat. Bali se nismo ne vaščanov in ne duhovnov, kaj šele tovarišev učiteljev.

Z župnikom sva si bila v fari največja prijatelja v kljub temu, da sva o raznih stvarih živo debatirala, ker nisva bila vselej enakih misli. Le politike nisva rešetala, ker takrat politike — vsaj take ne, kot dandanes — ni uganjala duhovščina. Večer za večerom sem bil v župnišču, kjer smo kake dve uri tarokirali, nato skupaj molili pa šli spat. Skoraj vsak dan po šoli pa me je poiskal župnik, da sva šla na izprehod, kjer se je razpletal med nama pogovor o najrazličnejših stvareh. Jaz sem spoštoval njega in on je cenil mene ter dvigal moj ugled, kjer je le mogel.